

Voorkom de vestiging van de Aziatische essenprachtkever

De Aziatische essenprachtkever is een fraaie soort. Toch is het van belang om te voorkomen dat deze soort uit het oosten van Azië in ons land terecht komt. Buiten het natuurlijke areaal kan deze houtbewonende kever namelijk zeer veel schade toebrengen aan essen. Aangezien verpakkingsmateriaal van essenhout kan dienen als transportmiddel, is het van belang dat bestrijders de eventuele import van deze soort al bij deze mogelijke verspreidingsbron signaleren.

Inleiding

De Aziatische essenprachtkever (*Agrilus planipennis*) heeft de afgelopen jaren enorme schade toegebracht aan essen in het noorden van Amerika. De soort is tot nu toe nog niet in Nederland gevonden maar aangezien ook verpakkingsmateriaal van essenhout kan dienen als verspreidingsbron wordt gewaarschuwd voor de mogelijke komst van deze soort. Op het Nederlands Soortenregister (www.nederlandsesoorten.nl) is een schat aan informatie bijeengebracht door Oscar Vorst over deze prachtkever. In dit artikel wordt daarvan een korte samenvatting gegeven aangevuld met recente informatie uit Rusland.

Tekst: Ed O. Colijn,
EIS Kenniscentrum Insecten

Verspreiding

Het oorspronkelijke leefgebied van de Aziatische essenprachtkever beslaat Noordoost-China, Mongolië, het Russische Verre Oosten, Zuid-Korea, Japan en Taiwan. In 2002 werd de soort ontdekt in de Verenigde Staten (VS). Gezien de omvang van de aangetroffen populatie moet de kever er toen al sinds midden jaren negentig van de vorige eeuw aanwezig zijn geweest. In de VS is de verdere verspreiding snel gegaan. Inmiddels zijn vele staten in het westen en het zuidwesten van Canada bevolkt.

Sinds 2003 wordt de Aziatische essenprachtkever ook in Moskou aangetroffen. Tot voor kort werd aangenomen dat de verspreiding in Europa beperkt was tot deze stad. In 2009 werd de Aziatische essenprachtkever echter ook in diverse andere Europese Russische steden ontdekt. Op basis van de afstand tot Moskou (max. 95 km) en de inschatting dat de soort zich daar circa tien jaar voor de eerste waarneming had gevestigd, werd toen een ver-

spreidingsnelheid vastgesteld van minder dan 4 km/jaar. Voor het noorden van Amerika werd eerder een afstand van circa 10 km/jaar berekend. Afgelopen jaar werd een artikel gepubliceerd over de 'dramatische uitbreiding' van de soort in Rusland. Inmiddels is de Aziatische essenprachtkever daar te vinden tot op een afstand van 460 km van Moskou. Ervan uitgaande dat deze uitbreiding op een natuurlijke wijze heeft plaatsgevonden, zou dit betekenen dat het verspreidingsvermogen van de soort veel groter is dan tot nu toe werd aangenomen.

Schade

De volwassen kevers eten van essenbladen maar het zijn de larven die de belangrijkste schade aanrichten. Zij vreten zich een weg door het cambium. De sapstroom raakt hierdoor verstoord en de aangetaste bomen sterven uiteindelijk af. Door toedoen van deze larvenvraat komen zo ogenschijnlijk gezonde bomen in drie, vier jaar tijd aan hun einde. In Moskou is essensterfte in lanen en parken waargenomen, terwijl in de VS in diverse gebieden al tientallen miljoenen essen zijn gesneuveld of gevelde. De Aziatische essenprachtkever is buiten het natuurlijke verspreidingsgebied als zeer schadelijk te bestempelen. In het oorspronkelijke areaal in Oost-Azië vormt de soort echter geen plaag. Dit komt doordat daar natuurlijke vijanden aanwezig zijn en de Amerikaanse essensoorten gevoeliger blijken dan die in Oost-Azië.

Herkenning

Het zeer omvangrijke genus *Agrilus* (familie Buprestidae) telt op wereldschaal bijna 2.800 soorten. Daarvan komen er ongeveer 120 in Europa en 13 in Nederland voor. Determinatie van *Agrilus*-soorten is doorgaans een lastige zaak, vooral wanneer de herkomst niet bekend is.

De volwassen Aziatische essenprachtkever is een langwerpige, groen metallisch gekleurde prachtkever van 8 tot 15 mm lang. De meeste van de Nederlandse *Agrilus*-soorten zijn kleiner dan 8 mm. Zij kunnen daarom louter op grond van hun lengte al van de Aziatische essenprachtkever onderscheiden worden. De op eiken levende *Agrilus biguttatus* is ongeveer even groot (8 tot 14 mm), maar is doorgaans blauw metallisch en heeft op elk

Een es met karakteristieke schade door de essenprachtkever.

Foto: Daniel Herms

soort	lengte (mm)	kleur	waardboom es
<i>Agrilus planipennis</i>	8-15	groen metallisch	ja
<i>Agrilus biguttatus</i>	8-14	blauw metallisch met witte haarvlekjes	nee
<i>Agrilus sinuatus</i>	8-11	koperkleurig tot paars	nee
<i>Agrilus convexicollis</i>	3,5-5,5	bronsgroen tot koperkleurig	ja
overige <i>Agrilus</i> soorten	< 8	diverse	nee

Tabel 1. Verschillen tussen *Agrilus planipennis* en de Nederlandse *Agrilus*-soorten.

dekschild een klein wit haarvlekje, dat op driekwart van de dekschildlengte tegen de naad gelegen is. De perenprachtkever (*Agrilus sinuatus*) kan tot 11 mm lang worden, maar is paars metallisch van kleur en leeft niet op es maar op bomen en struiken van de rozenfamilie. De enige Nederlandse prachtkever die op es leeft is *Agrilus convexicollis*, maar deze soort is slechts 3,5 tot 5,5 mm lang, zeldzaam en slechts bekend van oostelijk Noord-Brabant en Limburg. Voor een overzicht van de verschillen, zie tabel 1.

De witte, weke larven zijn slank en afgeplat. Ze ontberen, net als andere prachtkeverlarven, ogen en poten. De kop is bruin en stevig. Volgroeide larven meten 26 tot 32

De Aziatische essenprachtkever, larve.

Foto: David Cappaert

De Aziatische essenprachtkever, volwassen kever.

Foto: David Cappaert

mm. De larven maken bij het vreten door het cambium een kenmerkend zigzaggend gangstelsel, dat deels met houtrestanten gevuld is. Gedurende de ontwikkeling van de larven neemt de diameter van de meanderende gang gestaag toe.

De aanwezigheid van fors uitgevallen prachtkevervraat aan Nederlandse essen zou op de aanwezigheid van de Aziatische essenprachtkever kunnen duiden. Nadat de boosdoener gevlogen is blijven dergelijke sporen nog jaren zichtbaar. Het gaat dan om de vraatgangen en de voor prachtkevers kenmerkende D-vormige uitsluitingen in de schors. De vraatsporen van de veel kleinere op essen levende prachtkever *Agilus convexicollis* zijn duidelijk minder fors uitgevallen. De larven van de in-

heimse essen-bewonende schorskevers (Scolytinae) vreten ook gangen onder de schors van kwijnende bomen. Slechts de vraatsporen van de zwarte essenbastkever (*Hylesinus crenatus*) komen qua afmeting in de buurt van die van de Aziatische essenprachtkever. Bij deze schorskever is er echter altijd sprake van een horizontale moedergang (3 mm breed en ca. 8 cm lang), van waaruit

vele larvengangen vertrekken, hetgeen dus een heel ander vraatbeeld oplevert. Het uitsluitgat is bij schorskevers ook nooit D-vormig.

Import

De Aziatische essenprachtkever is door menselijk transport in de VS en in Moskou terecht gekomen. Deze import heeft waarschijnlijk plaats gevonden met verpakkingshout. Het is aangetoond dat de larven tenminste bijna een jaar in geveld hout kunnen overleven. Daarnaast kunnen de larven door de mens ook over grote afstanden verslept worden via plantgoed.

Indien plaagdierbestrijders bij insecten in essenhout worden geroepen, is oplettendheid van belang. Bij het aantref-

Typische vraatgangen van Aziatische essenprachtkever.

Foto: Michigan Department of Agriculture

fen van kevers, vraatgangen of uitvliegopeningen in geïmporteerd essenhout, zoals in dit artikel beschreven, zal actie ondernomen moeten worden. Het veilig stellen van bewijsmateriaal, zoals de kevers, het hout of desnoods foto's van deze is daarbij zeer belangrijk. Daarnaast dient de vondst gemeld te worden bij de NVWA, EIS Kenniscentrum Insecten of het KAD. ●

Meer lezen

Moraal, L.G., 2011. Biologische bestrijding van de essenprachtkever *Agilus planipennis*, een literatuurstudie. – Alterra-rapport 2188, Wageningen.

Orlova-Bienkowskaja, M. Ja., 2013. Dramatic expansion of the range of the invasive ash pest, buprestid beetle *Agilus planipennis* Fairmaire, 1888 (Coleoptera, Buprestidae) in European Russia. – Entomological Review 93 (9): 1121-1128.

Vorst, O., 2009. De Nederlandse prachtkevers (Buprestidae). – Entomologische Tabellen 4: 1-62.

Wessels-Berk, B. & E.J. Scholte, 2008. One beetle too many: The emerald ash-borer, *Agilus planipennis* (Coleoptera: Buprestidae), threatens *Fraxinus* trees in Europe. – Proceedings of the Netherlands Entomological Society Meeting 19: 165-168.

www.emeraldashborer.info

D-vormige uitvliegopeningen van Aziatisch essenprachtkever.

Foto: Daniel Herms

Summary

Since 2002, the emerald ash borer (*Agilus planipennis*) has caused severe damage to ash trees in northern America. The exotic beetle, originally native to Asia, has as yet not been found in the Netherlands. However, pest control specialists should remain alert because this species can also be imported by wood used as package material. On the Dutch Species Catalogue (www.nederlandsesoorten.nl) Oscar Vorst has brought together a wealth of information on the species. This article presents a brief summary of that information and adds some recent data on the dramatic expansion of this species in Russia.

IN MEMORIAM

Ton Brink

19 oktober 1944 - 8 maart 2014

Na een kort ziekbed is Ton Brink op zaterdagavond 8 maart thuis in Zetten overleden.

Ton kwam op 1 januari 1989 als biotechnicus in dienst bij de Afdeling Bestrijding van Dierplagen. Hiervoor had hij als knaagdierdeskundige al ruime ervaring opgedaan bij de Plantenziektenkundige Dienst. Als geen ander zag Ton het nut en de noodzaak in van een onafhankelijk kenniscentrum en daarvoor heeft hij zich ook altijd sterk gemaakt. Determinatie van insecten, laboratoriumonderzoek, gedetailleerd onderzoek op locatie, als praktijkdocent of als examiner. Ton was van alle markten thuis.

Vanwege zijn passie en betrokkenheid was afscheid nemen voor Ton niet gemakkelijk.

Per 1 januari 2009 besloot Ton dat de tijd rijp was om het stokje aan de jongere garde over te geven. In december werd dit gevierd met de uitreiking van de Ophof Award als erkenning en waardering voor de vele jaren van betrokkenheid bij de duurzame plaagdierbeheersing in Nederland. Ondanks zijn officiële afscheid bleef hij toch bij het KAD betrokken, zoals bij de herinrichting van de praktijkruimten en bij de redactie van Dierplagen Informatie. Na elke nieuwe editie van ons magazine volgde altijd trouw een erg gewaardeerde recensie. Door hem gesignaleerde onvolkomenheden binnen het vakgebied werden vaak gevolgd door mondeling of schriftelijk geuite suggesties ter verbetering. Maar altijd werd er ook veel gelachen. Het is jammer dat zijn definitieve afscheid zo abrupt en veel te vroeg gekomen is. Het KAD en heel veel collega's in het land zullen de kennis en hulpvaardigheid van Ton Brink missen en aan hem blijven denken.